

EGY KONFERENCIA MARGÓJÁRA, AVAGY ESÉLY A GYERMEKEKNEK...

A side note to a conference – Chance for the children

A Szent Adorján Millenniumi Emlékév (1019-2019) tudományos konferenciasorozatának egyik kiemelkedő rendezvénye volt a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán a „Humán tudományok a reintegráció sikeréért” konferencia. A rendezvény egyik előadása a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet Anya-gyermek körletének mindennapjait mutatta be.

Az előadást követő élénk érdeklődés bátorított arra, hogy az ott elhangzottakat a következő oldalakon összefoglaljam és a Börtönügyi Szemle olvasói számára is elérhetővé tegyem.

Kulcsszavak: esély, kapcsolat, anya, gyermek, reintegráció

One of the outstanding events of the scientific occasions linked to the Saint Adrian Millennium Memorial Year (1019-2019) was the conference at the Law Faculty of the Szeged University titled “Human sciences for the successful reintegration”.

One of the lectures at this event was a presentation about the everyday life of the mother and child nursery unit operating in the Bács-Kiskun County Remand Prison.

The lively interest about the possible co-placement of the inmate mothers and their children encouraged me to summarize what was said during this lecture and make it available to the readers of this scientific journal.

Keywords: chance, relationship, mother, child, reintegration

AJÁNLÓ ZAKHAR TIBOR TANULMÁNYÁHOZ

A kecskeméti bv. intézet specifikus feladatként kapta meg azoknak az elítélt anyáknak az elhelyezését, akik gyermeküket a büntetésük végrehajtása alatt születték meg és büntetésük félbeszakítására nem volt lehetőség. Az így kialakításra kerülő anya-gyermek részleg 2002. február 15-én kezdte meg működését ideiglenes jelleggel, majd a kormányzati beruházásként felépült önálló intézeti részleg ünnepélyes átadása 2003. december 3-án történt meg és 20 fő anya és gyermek elhelyezését biztosította. Megállapítható, hogy az ilyen jellegű intézmények létrehozásának szellemisége valamennyi országban azonos, amely elsősorban a családi kapcsolatok erősítése és a gyermekek fejlődésének szem előtt tartása mellett, a büntetés-végrehajtási célok érvényesítésére is hivatott. Különbségek tapasztalhatók a gyermek elhelyezésének időtartamában – féléves kortól ötéves korig. A részlegek kialakítása követi a gyermekek igényeit, fejlődési szükségleteit.

A gyermekek a népesség nagyon érzékeny és sérülékeny csoportját képezik, akiknek sokkal nagyobb védelemben kell részesülniük, mint bárkinek. A gyermek nem bűnhődhet az édesanya által elkövetett bűncselekmény miatt. A bebörtönzött anyával maradó gyermeknek megfelelő védelemre és gondoskodásra van szüksége, és nem szabad, hogy a hátrányos megkülönböztetés bármilyen formájától szenvedjen. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének 2. cikke kimondja: a gyermeket védeni kell minden megkülönböztetéstől, ami a szülei, törvényes képviselője vagy családja helyzete miatt éri. Alaptörvényünk pedig így fogalmaz: *„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”* (XVI. cikk) A gyermek fejlődésének egyik elengedhetetlen tényezője az, hogy az édesanyja a közelében legyen már a szülés pillanatától. Ha hiányzik az anya a gyermek életéből, nem alakul ki a megfelelő kötődés és a fejlődésében rendellenességek mutatkozhatnak. Ezért fontos, hogy – amennyiben a jogszabályi feltételek teljesülnek – az anyát gyermekével együtt helyezték el. A szakemberek és a külföldi gyakorlat alapján is az az általános nézet, hogy a legjobb, ha a gyermek az édesanyjával van legalább a fejlődése szempontjából legmeghatározóbb időszakban. Az újszülöttnak az első, egyben legnehezebb feladata alkalmazkodni a külvilághoz, ebben a legtöbb segítséget az anya jelentheti számára. A csecsemőkor 1 évig tart, a gyermek ebben az időszakban fejlődik a legtöbbet.

Az Egyezmény azt is kimondja, hogy minden gyermeknek joga van a megfelelő egészségi állapot fenntartásához, ehhez megfelelő orvosi ellátás biztosítására van szükségük. A honi Bv. törvény szerint az együttes elhelyezés során tehát biztosítani kell azokat az egészségügyi feltételeket, amikre egy csecsemőkorú gyermeknek szüksége van. Az anya-gyermek részleget önállóan kell kialakítani, egy szobában egy gyermek és egy anya helyezhető el. A szobákat az egészséges élet biztosítására alkalmas eszközökkel kell felszerelni és gondoskodni kell arról, hogy állandó orvosi felügyelet legyen az intézetben.

Egy év nem sok idő. Az optimális eset az lenne, ha a gyermek és az anya egy időben kerülnének a civil életbe, az esetek döntő többségében azonban nem ez a helyzet. A gyermek kikerülése még az édesanya szabadítása előtt megtörténhet, ezekben az esetekben meg kell oldani a gyermek további, megfelelő elhelyezését. Az elszakadással megélt trauma nemcsak akkor okozhat visszafordíthatatlan károkat, ha a szülés után közvetlenül történik, hanem később is. Ezért szükséges egyfajta fokozatosság, hogy a gyermeknek is, az anyának is és a kint a gyermekre váró családnak is legyen ideje alkalmazkodni az új helyzethez.

Alaptörvényünk kihangsúlyozza: „Magyarország védi (...) a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a szülő-gyermek viszony.” (L. cikk)
(A szerkesztő)

Tekintettel arra, hogy az anya-gyermek részleg működéséről a fennállása alatt számtalan kutatás, szakdolgozat, cikk és egyéb írásos munka jelent meg, nehéz lenne arról új információkat megosztani, éppen ezért most a mindennapi működését, munkamenetét szeretném bemutatni.

A részleg kialakításának szükségessége 2001-ben merült fel. Ennek oka, hogy a bv. intézetekben fogva tartott nők aránya 6-7% körül mozgott, akiknek egy része a fogva tartás ideje alatt a várandósság és szülés élethelyzetben volt érintett.

Az alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti a gyermek védelemhez és gondozáshoz való jogát. E szerint „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz”.

Ez a védelem és gondoskodás pedig különösen fontos a gyermek életének születést követő első szakaszában. A gyermekről való gondoskodás komplex feladat. A mi speciális helyzetünkben alanya a gyermek, az édesanya és a büntetés-végrehajtás. Ennek okán a mi feladatunk a gyermek jogainak, egészséges fejlődésének, az élethez szükséges körülményeknek a biztosítása.

A Gyermekjogi Egyezmény preambulumban¹ is rögzíti, hogy a „gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondoskodásra van szüksége”. Mivel a gyermek teljesen szabad állampolgár, de mégis a büntetés-végrehajtás felügyelete alatt áll, ezért ez a védelem és gondoskodás átmenetileg a büntetés-végrehajtás feladata.

Mielőtt részletezném a saját végrehajtási rendszerünket, néhány mondat erejéig bemutatnám a külföldi gyakorlatot hét vizsgált ország tekintetében.

Angliában az anya gyermekkel történő közös elhelyezése önkéntes jelentkezés alapján történik, melyre a gyermek 18 hónapos koráig van mód. Az ország büntetés-végrehajtási intézetei közül négy intézetben van erre lehetőség. A jelentkezés elbírálásánál a következő alapvető szempontokat veszik figyelembe:

- gyermek érdeke,
- negatív drogteszt,
- megfelelő magaviselet,
- a gyermek ellátására való képesség.

¹ Az ENSZ Közgyűlése – mintegy 10 év előkészítő munka után – 1989. november 20-án fogadta el a Gyermekjogi Egyezményt (UN Convention on the Rights of the Child – UN CRC). Ez azóta a Gyermekjogok Világnapja. Az egyezmény összefoglalja azoknak a jogoknak a minimumát, amelyeket minden államnak biztosítania kell a gyermekek számára, így a gyermekek életben maradását, fejlődését, védelmét és a társadalomban való részvételét biztosító jogokat.

Hongkongi gyakorlat, hogy 3 éves koráig maradhatnak együtt a gyermekek édesanyjukkal. A 3 éves kor már egy olyan fejlettségi szint, amikor nagyon erős érzelmi kötődés alakul ki szülő és gyermeke közt. Az azóta eltelt időben ezt már Hongkongban is érzékelték, és az anyák és gyermekük részére a gyermek 7 éves koráig heti gyakorisággal félnapos látogatási lehetőséget biztosítanak.

Belgiumban az anyák kivétel nélkül börtönön kívüli kórházakban szülik meg gyermekeiket, azt elkerülendő, hogy a gyermekre bélyegként kerüljön, hogy „börtönben született”. A gyermek 2, maximum 2 és fél éves koráig maradhat az anyával. A fél éves különbség abból adódhat, hogy figyelembe veszik, hogy megoldott-e már a gyermek elhelyezése vagy az anya szabadulása közeli időpontban várható-e. Tekintettel egy 2 éves gyermek testi-szellemi fejlettségére, a babákat az intézet dolgozói rendszeresen vizsgálják ki a börtön falain kívülre sétálni, hogy a gyermek megismerkedhessen a szabad világ sajátosságaival.

Időtartam szerint talán **Svédország** mód hasonlít a két évvel ezelőttig nálunk is alkalmazott gyakorlathoz. Itt a gyermek fél éves koráig lehet közös elhelyezésben édesanyjával, mert úgy gondolják, hogy a gyermek egészséges fejlődése szempontjából ez a „legoptimálisabb” időpont a szétválasztásra. Ekkor a legkisebb az esélye annak, hogy károsodik a gyermek személyisége. A fogvatartottak elhelyezését tekintve talán itt vannak a legszínvonalasabb körülmények. Az anyáknak mozi terem és feszített víztükrű úszómedence is a rendelkezésükre áll.

A **Cseh Köztársaságban** a gyermek 1 éves korától van lehetőség a közös elhelyezésre. A várandós fogvatartottat büntetés-félbeszakításra engedik a szülés idejére, és a gyermek 1 éves korában kell visszatérnie a büntetése letöltésére. A baba 3 éves koráig maradhatnak közös elhelyezésben. Kivételes esetben a testvéri gondoskodás vagy a gyermek egyéb érdekében ez az időtartam két évvel meghosszabbítható.

Észtország: A gyermekek 4 éves korukig maradhatnak együtt az édesanyjukkal. Életkorukra tekintettel lehetőségük van az egészséges fejlődés érdekében normál óvodába járniuk az intézetből. Ez a lehetőség módot biztosít a kisgyermekeknek (hiszen már 3 évesnél idősebb gyerekekről beszélünk), hogy az elsődleges társas viselkedés szabályait elsajátíthassák, illetve egészségesen fejlődhessenek, kiszakadva a börtön mégiscsak ingerszegény környezetéből.

Németország: A belga gyakorlathoz hasonlóan a stigmatizáció elkerülése miatt a gyermekek civil kórházban látják meg a napvilágot. Két típusú, nyitott és zárt elhelyezésre van lehetőség. A zárt rendszerben a gyermek 3, míg a nyitottban 6 éves koráig lehetnek együttesen elhelyezve. Az iskolát már nem kezdheti intézeti elhelyezésben a kiskorú.

A külföldi példák ismeretében elmondható, hogy az anya-gyermek részlegek szellemisége a vizsgált országok esetében egyforma, vagy nagymértékben hasonló. A cél elsősorban a gyermekek test-lelki egészségének biztosítása, szellemi fejlődésük segítése. Fontos tényező a családi kapcsolat megtartása, erősítése. Valamennyi részleg kialakítása során szem előtt tartották a gyermekek életkorukból fakadó igényeit, fejlődési szükségleteit.

Szembetűnő különbségek az együttes elhelyezés időtartamában tapasztalhatók csak, ami a 0-6 éves korig terjedhet.

Visszatérve saját gyakorlatunkhoz – ahogy arról már szó volt –, 2001-ben merült fel a részleg kialakításának szükségessége. Egy megelőző felmérés során figyelembe vették a Bv. Központi Kórházában rendelkezésre álló egészségügyi és születési statisztikákat, és ezt követően földrajzi elhelyezkedése alapján Kecskemétre esett a választás.

Épület hiányában az első évben a fiatakorúak körletén voltak az anyák és a gyermekek elhelyezve, majd az építkezést követően 2003. december 3-án került átadásra a körletrész, amely 20 lakószobával 21 gyermek elhelyezésére alkalmas. A számbeli különbség oka, hogy van egy ikres babaszobánk is, ami rendszeres jelleggel használatban is van.

A részleg rendelkezik játszószobával, babakonyhával, étkezővel, orvosi rendelővel, védőnői szobával, fürdető szobával, levegőzésre alkalmas udvarral, reintegrációs tisztai irodával, családi beszélő helyiséggel.

A körlet kialakításának során elsősorban a gyermekek igényeinek kielégítése volt a szempont. Az anyák a nap 24 órájában együtt lehetnek a gyermekeikkel nyitott ajtajú lakószobáikban. A szobák berendezése is egy átlagos gyermekszobára igyekszik hasonlítani.

Az itt történő elhelyezés kritériumai:

A fogva tartott anyák rezsimekategoriatól, bűncselekménytől, ítélettől függetlenül kapnak elhelyezést a részlegen. Ha a gyermek születésére a szabadságvesztés végrehajtása alatt kerül sor, vagy ha a fogvatartottnak intézetbe kerülésekor 1 év alatti gyermeke van és azt magával kívánja hozni, és az együttes elhelyezést kizáró ok nem áll fenn, a gyermeket 1 éves koráig az anyával együtt kell elhelyezni.

Mik lehetnek azok a kizáró okok?

- az anya a gyermek gondozását nem vállalja (nincs kényszer, hogy a börtönben nevelje gyermekét, szülést követően a családnak, gyámhivatal által kijelölt nevelőszülőnek kiadhatja),
- a bíróság a szülői felügyeletet az anya valamennyi gyermekével kapcsolatban megszüntette, vagyis ha szabad körülmények között szülne, akkor sem gondozhatná gyermekét,
- az anya ellen a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt eljárás indult,
- az anya egészségi állapota miatt a gyermek gondozását, nevelését nem tudja ellátni.

A közös elhelyezés eljárásrendje:

Első lépésként nyilatkoztatják a központi kórházban a kismamákat a közös elhelyezéssel kapcsolatos szándékról. Újra hangsúlyozom, hogy az anya kérheti a gyermek családjában vagy állami gondozásban történő elhelyezését. Amennyiben kéri a közös elhelyezést, a büntetés-végrehajtás felveszi a kapcsolatot a gyámhivatallal a szülői felügyeleti jog tisztázása miatt. A közös elhelyezésre szóló engedélyt a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoka, illetve a tököli kórház főigazgató főorvosa adja meg a pszichológiai vélemény, a reintegrációs tisztai vélemény és a gyermekgyógyász javaslata alapján.

Ha megvan az engedély és elhelyezhető nálunk a baba – ami a gyermek 2-3 hónapos kora körül szokott realizálódni –, akkor fogadjuk a részlegünkön.

A börtönkörülmenyekről lényegesen eltérő számtalan sajátosságot alakítottunk ki, így van a részlegnek szerződéses gyermekorvosa, védőnői szolgálata, 24 órás egészségügyi személyzete, állandó felügyelői szolgálata, külön reintegrációs tiszteje. Az intézettel szerződéses jogviszonyban álló gyermekorvos heti rendszerességgel rendel a részleg orvosi rendelőjében, szükség esetén azonnal hívható. A fogva tartott anya jelen van az orvosi vizsgálaton és védőoltások alkalmával is. Ha a csecsemő fekvőbeteg kórházi kezelésre szorul, lehetővé tesszük, hogy a fogva tartott anya a gyermeket felügyelettel meglátogassa, legalább heti egy alkalommal. A kórházi kezelés során gondoskodunk az anyatej eljuttatásáról a gyermek részére. Működésünk során több esetben előfordult, hogy a baba kórházba került, ilyenkor a szülői felügyeletet gyakorló szülőt soron kívül értesítjük. A törvényes képviselő feladata a kórházban az egészségügyi hozzájáruló nyilatkozat megtétele. A fogva tartott anyának csak gondozási joga van, szülői felügyeleti joga szünetel. Abban az esetben, ha a gyermeknek nincs rendezetlen), és gyámot sem rendelt számára a gyámhivatal, a helyi gyámhivatalt értesítjük, hogy eseti gyámot rendeljenek számára, amely rövid időn belül megtörténik.

A gyermek szoptatását kiegészítő vagy helyettesítő táplálására a gyermekorvos utasításainak megfelelően vagyunk felkészülve.

Az élelmiszerek kiosztása a csecsemőgondozó feladata, a gyermekek étkeztetéséhez az élelmiszereket a bv. biztosítja, de az etetést az anya végzi. Az etetések gyakoriságát a csecsemőgondozó felügyeli.

És ha már élelmezés, akkor azt kicsit kibontva, részletesebben szeretném szemléltetni.

A gyermekek táplálására vonatkozóan az együttes elhelyezés időszaka alatt a következő hatályos normák biztosítják az iránymutatást:

1. 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról meghatározza az elhelyezési lehetőséget, 128/A. § (1) Ha az elítélt a vele együttesen elhelyezett gyermekét elhanyagolja, bántalmazza vagy fejlődését egyéb módon veszélyezteti, a bv. intézet parancsnoka határozattal dönt az anya és gyermeke együttes elhelyezésének megszüntetéséről, és erről haladéktalanul értesíti a gyámhatóságot.
 - (2) Az (1) bekezdésben meghatározott esetben a bv. intézet intézkedik a gyermeknek az anyától való elkülönítése iránt, és a gyámhatóság intézkedéséig biztosítja a gyermek teljes körű ellátását az anya-gyermek részlegen.
2. 8/2014. (XII. 12.) IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról.

17.§ (5)A fogvatartott, illetve az anya-gyermek részlegen elhelyezett gyermek részére csak Magyarországon érvényes forgalomba hozatali engedéllyel rendelkező gyógyszer, tápszert vagy gyógyhatású készítmény rendelhető.

23.§ (5) A kórházi kezelés idején – a gyermekorvos véleménye alapján, szükség szerint – gondoskodni kell arról, hogy a gyermek anyatejet kapjon.
3. A várandós fogvatartottakkal, és az anya és fogva tartása alatt született gyermeke együttes elhelyezésének eljárási szabályairól, a fogva tartás időtartama alatt született gyermek és hozzátartozói kapcsolattartásának biztosításáról: a fogvatartottak elhelyezése, ellátása során az alábbi eltéréseket kell alkalmazni:

- a gyermekek szoptatást kiegészítő, vagy helyettesítő ételmezését a gyermekorvos és a védőnő utasításainak megfelelően kell összeállítani;
 - a gyermekek tápszereinek, ételeinek, italainak elkészítésére, tárolására, melegítésére külön konyhát kell kialakítani;
 - a gyermek etetése a bv. intézet által biztosított élelmiszerekkel az anya feladata;
 - az etetések gyakoriságát és módját a csecsemőgondozó felügyeli;
 - a lakóhelyiségben folyamatosan biztosítani kell egy váltás csecsemőruházatot, valamint a fürdetéshez, pelenkázáshoz, etetéshez szükséges anyagokat, ápolási szereket.
4. Az anya-gyermek részleg működési rendjéről:
- A fogva tartott anya gyermekét az intézettel szerződésben álló gyermekorvos a védőnő jelenlétében az anya befogadásának napján, vagy a következő napon megvizsgálja, a gyermek korához, állapotához illeszkedően előírja a táplálási és szükség szerint a kezelési, ellátási rendet.
 - A gyermek ételmezését és az egyénre szabott táplálási rendet (szoptatást helyettesítő és kiegészítő élelmiszerekkel, bébiételekkel, bébi italokkal, gyümölcscsel és egyéb élelmiszerekkel) a védőnő határozza meg.
 - A gyermekételmezés iránti igényeket szolgálati jegyen az ételmezés ütemezésének figyelembe vételével előre jelölni kell előterjeszteni. A termékek beszerzését a védőnő, a konyhavezető és a gazdasági osztály beszerzője valósítja meg.
 - A gyermekek ételmezése kizárólag a büntetés-végrehajtási intézet által biztosított élelmiszerekből valósulhat meg.
 - A gyermekek ételmezésére külön helyiség (továbbiakban: babakonyha) került kialakításra, ebben kizárólag a részükre vásárolt és készített ételek előkészítése, kiadagolása és tárolása történhet. A babakonyha berendezéséért és a szükséges technikai eszközök igényléséért, rendelkezésre állásáért a védőnő és a kijelölt csecsemőgondozó a felelős.
 - A babakonyhában fogvatartott nem tartózkodhat.
 - Az etetések rendjét, módját a részleg védőnője határozza meg a gyermekek életkorának és igényeinek figyelembe vételével.
 - A belső használatra szerkesztett ápolási lapot és táplálkozási füzetet a csecsemőgondozók vezetik.
 - A családi pótlékot az intézet javadalmi számlájára kell igényelni, és annak teljes összegét az intézet a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. tv. 128.§ (4/A) bekezdésben meghatározottak szerint, a gyermek tartására fordítja.
 - A részleg elhelyezett gyermek számára csomag küldhető. A csomag havi darabszáma nem korlátozott, súlyhatára maximum 5 kg, mérete az általános szabályok szerinti.
 - A babacsomagban nem küldhető a gyermek számára:
 - a.) ételmyszer,
 - b.) gyógyszer,
 - c.) tápszert,
 - d.) vitaminkészítmény.

Mindez a gyakorlatban úgy néz ki, hogy egy táplálási füzetben rögzítik a gyermekek által elfogyasztott élelmiszerek mennyiségét. Az anyatej fogyasztásának mennyiségi meghatározására csecsemőmérleg áll rendelkezésre, amelynek használatára az anyákat a csecsemőgondozók, illetve a védőnő megtanítja.

Mivel az együttes elhelyezés egyéves korig tarthat, a jelenleg érvényben lévő csecsemőélelmezési protokoll szerint a védőnő kizárólag anyatej, tápszer, életkornak megfelelő gyümölcs, főzelék biztosítását határozza meg. A tápszer beszerzése vény alapján, személyre szólóan történik, a gyermekorvos írja fel. A védőnő a napi tápszer, a szezonális gyümölcs és a bébiétel mennyiségét határozza meg, amelyet a gyermek – szokásainak megfelelően – napi 4-6 alkalommal kap meg. Egészségügyi diéta elrendelése a csecsemő szakorvosi vizsgálata, lelete alapján a szakorvos utasítása szerint történhet. Kiegészítésként a tápszerhez Sinlac, illetve tejpép kerül biztosításra.

Táplálási rend:

		Reggel 7:30	Délben 11:30	Délután 15:30	Este 19:30	Éjszaka 01:30-02:00	Igény szerinti 22:30-04:00
1	Gyermek neve 6 x 200 ml Pregomin 10 hó	1 x 200 ml	1 x 220 g főzelék	1 x 160 g alma/banán/körte+ Sinlac/Sinemil vagy desszert + 40 tápszer	1 x 220 g főzelék	1 x 200 ml	1 x 200 ml
2	Gyermek neve 6 x 180 ml Milumil HA 7 hó	1 x 180 ml	1 x 160 g főzelék	100 ml tápszer + 1 x 80 g alma Sinlac/Sinemil/tejpép + desszert	1 x 180 ml	1 x 180 ml	1 x 180 ml
3	Gyermek neve 6 x 180 ml Milumil AR 6 hó	1 x 180 ml	1 x 80 g főzelék + 100 ml tápszer	1 x 180 ml + egy reszelt/pépes alma/desszert	1 x 180 ml	1 x 180 ml	1 x 180 ml
4	Gyermek neve 6 x 150 ml Pregomin +Nutrilon	1 x 150 ml	1 x 150 ml	1 x 150 ml	1 x 150 ml	1 x 150 ml	1 x 180 ml
5	Gyermek neve 6 x 180 ml Milumil AR 5 hó	1 x 180 ml	1 x 180 ml	1 x 180 ml	1 x 180 ml	1 x 180 ml	1 x 180 ml
6	Gyermek neve 6 x 150 ml Neocate+Nutrilon	1 x 150 ml	1 x 150 ml	1 x 150 ml	1 x 150 ml	1 x 150 ml	1 x 150 ml

A gazdasági osztály az igénylések alapján megvásárolja a csecsemők élelmezésének biztosításához a tápszereket, az élelmezési anyagokat. A gyermek etetése a csecsemőgondozó utasítása alapján az anya feladata. Az etetéshez szükséges eszközöket, tányérokat, kanalakat, cumisüvegeket az intézet biztosítja, de lehetőségük van az anyáknak saját eszközök használatára is.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma szakmai protokollja szerint az egészséges csecsemő (0-12 hónap) optimális táplálási módja a 6 hónapos korig tartó – a csecsemő

igénye szerinti – kizárólagos szoptatása, amely – hozzátáplálás mellett – egyéves korig a domináns táplálási mód.

A csecsemő táplálása egész további életére meghatározó, amelyet az Egészségügyi Világszervezet és a szakmai tudományos publikációk is alátámasztanak. Az anyatej a csecsemő optimális gyarapodásához szükséges összes folyadékot és tápanyagot tartalmazza. Az érett és a várandósság idejének megfelelő súlyú újszülöttnak nincs szüksége víz, tea, glukóz oldat, tápszer stb. kiegészítésre, csak akkor, ha az orvosi szempontból indokolt.

Az intézetben dolgozó védőnő és a csecsemőgondozók a szoptatás és az anyatejes táplálás természetes folyamatát hangsúlyozzák a fogva tartott anyák részére.

A kiegészítő táplálás megkezdésének feltételeiről, az új táplálék bevezetésének szempontjairól az anyák megfelelő tájékoztatást kapnak a védőnőtől.

A gyermek számára a megfelelő ruházatot a bv. biztosítja, a ruhák mosása, tisztántartása az anyák feladata.

A babák pelenkázására egyszer használatos pelenkát biztosítunk.

A fogvatartottaknak és a gyermekeiknek is napi rendszerességgel van lehetőség a fürdésre, illetve fürdetésre.

Az anyák részére érkező családi pótlékot a gyermek ellátására fordítja az intézet. Erre egy jogszabályi változást követően van lehetőségünk, korábban ezzel az összeggel az anya rendelkezett.

Az anyák kérésére a csecsemő fejlődéséről rendszeresen fényképet készíthetnek és juttathat el az anya a család részére, hogy a kötődés fennmaradjon.

Az előadás alcímének azt adtam, hogy esély a gyermekeknek. John Bowlby – angol pszichiáter, pszichológus máig meghatározó jelentőségű és alapvetésnek tekintett – kötődés-elméletében kimondja, hogy azon kisgyermek (0-3 éves korúak), akiket szülei nélkül helyeznek el például gyermekvédelmi intézményekben, ki vannak téve annak a veszélynek, hogy kötődési zavar, fejlődési lemaradás, illetve idegrendszeri károsodás alakuljon ki náluk, mivel az életük első, legérzékenyebb időszakában nélkülözni kénytelenek az egyszemélyes érzelmi törődést, elfogadást, figyelmet. Az a károsodás pedig, amelyet a szülőktől való megfosztás okozhat, egyenértékű a kisgyermekkel szembeni erőszakkal, és alapvetően meghatározza a gyermekek későbbi életkilátását, illetve többek között tanulási, beilleszkedési képességét is, amelyet az érzelmi depriváció erőteljesen csökkent. Megfigyelései során világossá vált, hogy már a rövidebb ideig tartó szeparáció (anyától való távollét) is komoly stressz, és a későbbiekben alig/nehezen/egyáltalán nem visszafordítható káros beidegződések forrása, míg az anya visszatérése megnyugvást hoz a gyermek számára.

A gyermek fejlődésében léteznek úgynevezett kritikus periódusok, vagyis olyan időszakok, amikor bizonyos sajátos történéseknek kell bekövetkezniük ahhoz, hogy a fejlődés folyamata ne károsodjon. A 0-1 éves kor az az időszak, amikor a mi felügyeletünk alatt van a gyermek, ez az időszak úgynevezett kritikus életkor. Ekkor kell nekünk esélyt adnunk ezeknek a gyermekeknek, ezért kell nekünk mindent elkövetnünk, hogy a már kialakult hátrányos helyzetből ebben a rövid egy éves időszakban a legjobbat kaphassák. És mi, és természetesen az erre vevő édesanyák is esélyt akarunk adni ezeknek a babáknak. Ennek az esélynek az érdekében alakítottuk ki speciális reintegrációs rendszereinket, ahol a közös elhelyezés több célját igyekszünk érvényesíteni:

- Támogatjuk az anyákat, hogy megértsék és elfogadják a korai kötődés jelentőségét és az egy éven belül minél tovább együtt maradjanak gyermekükkel. Ez az anyák későbbi életére is meghatározó hatással lehet. Ha képesek erre a szerepre, az segítheti a társadalomba való visszailleszkedésüket és csökkentheti a visszaesés kockázatát.
- A befogadást követően feltérképezzük az anya büntetési helyzetét, meghatározzuk, hogy van-e esély az együtt szabadulásra.
- A gyámhivaltól környezettanulmányt kérünk és elkezdjük a gyermek kihelyezésének előkészítését (anyával vagy nélküle, családhoz vagy nevelőszülőkhöz). Ez a munka már a befogadás pillanatában elkezdődik.
- Az anyát igyekszünk a megfelelő felelősségvállalásra készíteni.
- Meghatározzuk az anya kialakult értékrendjét és megpróbáljuk pozitív irányba terelni azt.
- Elősegítjük a gyermek láthatását.
- Kimaradásokat szervezünk a gyermekkel közösen, kísérettel.
- Segítjük a gyermek családba szoktatását (apuka, nagyszülő elviheti a gyermeket).
- Baba-mama tornát szervezünk a kicsik egészséges fejlődése érdekében.

A részlegben a kezelési elvek, a szervezett programjaink mind-mind azt szolgálják, hogy az anya és gyermeke közötti kapcsolat erősödjön.

Sok kutatás mutat rá arra, hogy a legnagyobb problémát egy női elítélt esetében a családtól való megfosztás okozza. Ezen kutatások alapján gondolhatjuk úgy, hogy a családdal való kapcsolattartás lehetőségeinek könnyítése a büntetés letöltésének tartama alatt csökkentheti a későbbi visszaesés kockázatát. Az anyák esetében nekünk ez már önmagában egy jó eszköz lehet egyik célunk elérésére.

Fontos szerepe van a gyermek kapcsolattartási jogának is. A gyermek születéséről már a központi kórház értesíti az anya által megjelölt hozzátartozót. A csecsemő látogatására az apa, a nagyszülők, a testvérek legalább heti rendszerességgel jogosultak. A valóságban azonban nem korlátozzuk ezt a jogot. Engedélyezzük akár a napi láthatást is, amennyiben ezzel a hozzátartozó élni kíván, erre azonban még nem volt példa. Viszont van egy jó gyakorlatot bemutató pozitív példa is arra, hogy milyen hozzáállást és milyen mértékű emberiességet kíván meg az a feladat, amivel esélyt adhatunk ezeknek a gyermekeknek. Egy portugál állampolgárságú édesanya és 3 hónapos gyermeke került elhelyezésre nálunk, kábítószer-kereskedelem miatt. A gyermek édesapja nem tartotta az anyával a kapcsolatot, és az anyai nagyszülők sem tudtak a lányuk helyzetéről és az unoka érkezéséről. Segítettünk a fogvatartottnak felvenni a kapcsolatot szüleiével, akik a Portugál Nagykövetségen keresztül kerestek meg bennünket. Jelezték, hogy szeretnének a gyermek nevelésében részt venni, a nagykövetség pedig portugál állampolgárságot kíván adni a babának. Kiépítettünk egy akkor még csak egy-két intézetben próba üzemmódban működő skype rendszert, és ezen keresztül láthatták a nagyszülők először unokájukat. A nagykövetség Magyarországra hozta a nagyszülőket, mi pedig szállást kerestünk nekik. Egy hetet tölthettek együtt az unokával a gyermek féléves korában, majd mielőtt a gyermek betöltötte volna az egy évet, a nagymama újabb hétre Kecskemétre érkezett. Mindennap találkozott a babával, és a gyermek születésnapján a követség segítségével hazautaztak Portugáliába. Az elválás okozta trauma kezelése miatt az anyát nem szállítottuk el, az I. objektumban lett elhelyezve,

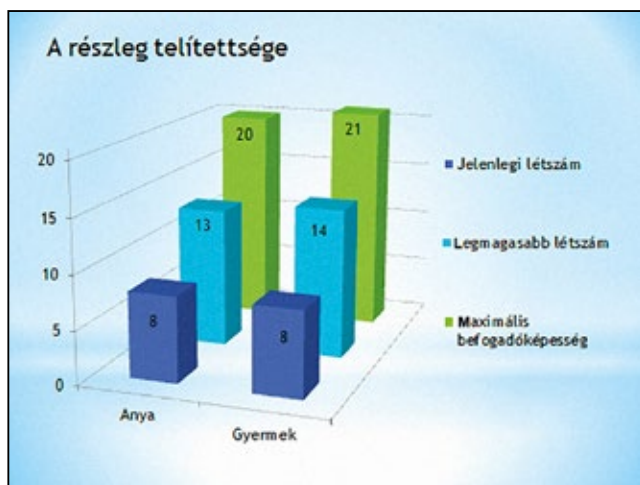
és még hónapokig lehetőséget biztosítottunk neki, hogy skype-on keresztül nyomon követhesse gyermeke nagyszülői családba illeszkedését.

Azt gondolom, hogy ez a példa is érzékelteti azt a fajta hozzáállást, amit az ilyen jellegű feladat kíván kollégáimtól. Míg a fogvatartottakkal szemben kellő távolságtartás az, amit elvárok kollégáimtól, addig ezeknél a gyermekekénél (akiknél nem szabad elfelejtkeznünk arról, hogy szabad állampolgárokként vannak a gondoskodásunkra bízva) a megfelelő empátia és segítőkész hozzáállás szükséges.

Visszatérve még a kapcsolattartásra, lehetősége van az anyának a látogatók intézetén kívüli fogadására is a gyermekkel együtt, illetve a gyermek ingerszegény környezetének oldására, valamint a fogadó családhoz szoktatásra (a nagyobb gyermekeket a hozzátartozók elvihetik 1-2 óra hosszára anyai felügyelet nélkül).

A gyermek részére küldhető csomagot nem korlátozzuk, illetve csak annyiban, hogy élelmiszert csak a bv. adhat, de játékot, ruhát korlátozás nélkül küldhetnek. A látogatásra érkező családtagok fényképezőgépet is hozhatnak, de fényképet csak valamelyik kollégám készíthet a gyermekről, melynek biztonsági okai vannak. Sajnos a tapasztalataink szerint a családok ritkán (egy-két alkalommal) látogatják meg a gyerekeket, általában ez is az elvitel előtti időszakra korlátozódik. Sajnos ezt az intézet befolyásolni nem tudja.

A gyermeket – amennyiben lehetőségünk van rá – igyekszünk hozzászoktatni a benti viszonylagos zártságból egy nyüzsgőbb környezethez, új ingerekhez, ezzel is elősegítve az alkalmazkodást a várható környezeti változáshoz. Példa erre, mikor csoportos kimaradás keretében, felügyelettel babakocsiba tesszük a kisbabákat és a közeli bevásárlóközpontba megyünk egy-egy séta erejéig, hogy a gyermekek új dolgokat láthassanak, új emberekkel találkozhatnak, csökkentsük azt a traumát, ami érheti őket az intézet végleges elhagyásakor.

Ahogy azt korábban már leírtam, 20 anya és 21 gyermek elhelyezésére lett tervezve az épület. A részleg működése óta az egyidejű legmagasabb létszám 13 anya és 14 gyermek volt. Jelenleg 9 anya 9 gyermekkel van elhelyezve, de jellemzően 6 és 8 fő között mozog a létszám.

Végleges eltávozás az anya-gyermek részlegről

Az anyákat a kezdetektől fogva családi kapcsolataik megőrzésére, helyreállítására biztatjuk, hiszen támogató, befogadó személyek nélkül nehéz helyzetbe kerül a gyermek akkor is, ha ki kell adni az intézetből, illetve akkor is, ha az anyával együtt távozhat.

Az elmúlt 18 évben 210 gyermek elhelyezését biztosítottuk a körleten. Sajnos az is leolvasható a számokból, hogy összességében lényegesen magasabb az anyától elválni kényszerülő gyermekek száma, mint az együtt távozóké.

Együtt vagy külön						
Év	Gyermek nevelőszülőnél/ Csecsemőotthonban	Anyá szabadult, de a gyermek nevelőszülőnél	Anyá szabadult, gyermek vele van	Gyermek család- ban, anyá ítéletét tölti	Anyá szabadult, anyóotthoni elhelyezés	Összesen
2015	1	2	1	5	0	9
2016	3	0	2	5	1	11
2017	6	0	2	6	1	15
2018	3	0	3	2	0	8

Összefoglalva

A 2001-ben jelentkező igénynek megfelelően az elmúlt 18 évben igyekeztünk egy olyan úton járni, ami a börtönök zárt világától, szigorú szabályaitól eltér. Fő célkitűzésünk volt, hogy a gyermekek érdekeit tartsuk szem előtt és azokhoz alakítsuk a börtön biztonsági igényeit.

Egy intézeti példát kiragadva szeretném egy anya szemszögéből láttatni, hogy mit adhat neki és gyermekének ez a körlet, és talán ez is összefoglalja a gondolataimat.

Letartóztatott 38 éves anya, aki hosszú ítélete letöltése során a börtönben szülte első gyermekét: „Szeretem – mondja az anya – hogy 24 órában együtt lehetek a kisfiammal. Jó dolognak tartom a babaláthatást, ami hetente többször ad lehetőséget kisfiam apukájának, hogy meglátogasson bennünket. Azt is jónak gondolom, hogy 6 hónapos kora után az apa kiviheti a gyermeket, hogy a külvilágot is megismerhesse a baba.”

Az anya jól szituált családból származik, jó intellektusú. Átlátja a helyzetét, és jelenleg úgy gondolja, hogy a gyermek 6-8 hónapos korában megválnak egymástól és kiadja az apukának. Itt emlékeztetnék arra mindenkit, hogy az öt évvel ezelőtti gyakorlat az akkori szabályoknak megfelelően még az volt, hogy féléves korban vált el egymástól az anya és gyermeke.

Azt gondolom, hogy a munkánk mostanra érett be, mint ahogy a gyermek is 18 éves korára válik felnőtté. De egy 18 éves fiatal felnőtt előtt is még rengeteg kihívás és feladat áll, úgy előttünk sincs ez másként.

Mi örömmel és lelkesedéssel várjuk ezeket a feladatokat.

Felhasznált irodalom

- Bán Erzsébet (2018): Merre tovább? Anya-gyermek részleg a Büntetés-végrehajtásban, Börtönügyi szemle 2018/2 szám
- Kovács Bernadett (2017): anyák és gyermekeik – Élet a rácsok mögött, Börtönügyi szemle 2017/2. szám
- Győri Zoltán: Anya-gyermek együttes elhelyezése a börtönökben, Börtönügyi Szemle 22. évfolyam 2. szám
- Zsadányi Nagyné Kondor Ildikó: A fogva tartás ideje alatt született gyermekek és édesanyjuk helyzete Magyarországon, Nemzetközi konferencia előadás, Szlovákia

Jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye (2011.április.25.)
2015. évi CCXL törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és szabálysértési eljárás végrehajtásáról
- 8/2014. (XII. 12.) IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról.